

כאיכרין קרין לז' ספר בראשית...
הוא הוציא ספרים רבים...
בשנת ה'תש"ח...
הוא נפטר בליל ה'ט"ו שבט ה'תש"ס.

מראי מקומות לעיון בדרך היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו
מיסודה של עמותת "משולי ערימת"
רחוב שאנת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 244

הוצגה ע"י בנם הנה"צ הר"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון
לענין הר"ר צבי בהר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

מסכת סוטה דף יח – דף כד

בס"ד, ה' סיון התשס"ח.

דף יח ע"א

א) תוס' ד"ה כתבה, (מדף יז:) בתוה"ד, להכי מפרש נמי הכא שני דפין שאינן מעוררין. אבל התוס' במנחות (לג.) ד"ה כתבה נסתפקו, דשמא גט שאני משום דכתיב "ספר", אבל גבי בטוטה הא כתיב "בספר" דמשמע בספר המבורר, ומיוחד. למעוטי ב' דפין אפילו בחתיכה אחת. והק"ר אורה כתב, דמהרמב"ם שכתב גבי מזוזה (פ"ה ממזוזה ה"ג) דבב' דפין כשרה ולא מיפסיל אלא בב' עורות, וגבי סוטה כתב (בפ"ד מסוטה ה"ח) דבב' דפין פסולה. משמע, דפסולין אפילו כשהן מחוברין. עוד העיר, דלא נתבאר כלל בחיבורו אי גבי גט בעינן ספר אחד ולא ב' וג'.

ב) בא"ד, בתוה"ד, והוא הדין אם כתב לה שתי מגילות ומחקן לתוך כוס אחד. כתב הק"ר אורה, דנראה לו דהיינו דוקא לשיטתם דלא מיפסיל אלא בב' חתיכות. אולם לרש"י ד"ה על, דהפסול משום ב' דפים, ונפסל משום דבעינן שיהיה נכתב כולו כאחד, לא שייך לפסול בכהאי גוונא. אמנם הקשה, דאף לשיטתם, דילמא לא מיפסיל משום "ספר אחד" אלא בכתיבה, אבל לא בשתייה. והוכיח כן מהא דבעי רבא, כתב ב' מגילות לשתי סוטות ומחקן לתוך כוס אחד מהו. ולא פסיל משום "ספר אחד אמר רחמנא". ואי משום הא אפילו מב' נשים יפסל דמכל מקום לאו מספר אחד קשתיא. ואין לחלק, דהתם מגילה של סוטה שניה כעפרא דעלמא, אבל הכא ב' מגילות לסוטה אחת. משום, דהכא נמי נימא דמגילה שניה כעפרא בעלמא. [ולכאורה דבריו אינם מובנים, מהא דכתב הוא עצמו דנימא דהפסול הוא בכתיבה דוקא. ואם כן מה שייך פסול הכתיבה בכתב לאשה אחרת ובודאי כעפרא בעלמא הוא. מה שאין כן בכתב לאשה אחת. ועיין בהמשך דבריו שדן בענין מה שכתבו התוס' לענין שני גיטין לאשה אחת.]

ג) בא"ד, בתוה"ד, כופר אחד וכו' פרי אחד אמר רחמנא וכו'. הקשה הק"ר אורה, דיש לחלק, דגבי כופר אין נפקא מינא לפסול, אלא דלא חייבה תורה, ומדיכתיב תיתי הכא לפסול. והכי נמי מה ראייה מאתרוג, הא התם לא יליף למפסיל בכהאי גוונא, אלא דליכא לחיובי ב' או ג' דפרי אחד אמר רחמנא. וכן כתב הרא"ש להדיא בפ' לולב הגזול (סי' י"ד). ותיירץ, דכוונתם להוכיח מהא דלא יצא בגוונא דמכוין שלא לצאת אלא בשנים למאן דאמר מצות צריכות כוונה. (ואף דמכל מקום מדברי הרא"ש והר"ן שם משמע דאפי' בכהאי גוונא יצא אלא דאיכא מאן דאמר דעבר משום בל תוסוף). [ולכאורה יש לומר, דלא כווננו להוכיח מכופר ואתרוג אלא לענין הדרשא דאחד ולא שנים, ולא לענין הדינים היוצאים מדרשא זו, ולא קשיא כלל.]

ד) גמ', כתב אות אחת וכו'. הקשה המנחה חריבה, דמהא דאיתא בסוכה (גג:) ובנדרים (סו:), "שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים", מוכח, דלא כתבינן אות אחת ומחוקינן וכו'. ודוחק לומר, דכוונת רבא לשאר המגילה, ואת השם יכתוב וימחק בשלמות. דאי הכי, הוה ליה למימר דטפי שפיר שיכתוב כל אות ואות לבדה, אף בתיבת "השם" כדי שלא יגרום למחיקת השם. ונשאר בצריך עיון.

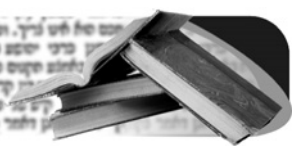
ה) גמ', כתב ב' מגילות לשתי סוטות כו' מחקן בב' כוסות וכו'. הקשה

הקהילות יעקב (סימן ה אות א), אמאי שרי לשתות מים שאינו שלה, הא כיון דקדשו המים בכיור, אי שותה לצמאה הוי מעילה. ותיירץ, דאמר שמואל לקמן (כ.), צריך שיתן דבר מר לתוך המים, ומשום הכי הוי שלא כדרך הנאתן, ושרי. עוד תירץ, דבעיא דרבא אינה לענין לכתחילה, אלא דאי עבד כן, אם הויא השקאה לבודקה, או לא.

ו) גמ', השקה בסיב מהו. פירש הערוך (ערך סב), דמייירי שנתן הסיב במים ובלע מהם כמין ספוג, ונותן הסיב בפיה ומוצצת למים. וביאר בקונטרס מחול הכרם, דמיבעיא, אי מוצץ הוי כשותה או לא. והעיר, דהתוס' בבבא מציעא (פז:): ד"ה שבעך כתבו, דבלאו מייעוטא דקרא, מציצה בכלל אכילה. וסיים, דיש לחלק, [ולכאורה נראה לבאר, דהתם קפיד קרא שיכנס למעיו וישבע, ולא שנא אי יכנס בדרך אכילה או מציצה. אבל הכא קפיד קרא אמעשה שתיה בלבד, ואפשר שאין מציצה בכלל שתיה. (א.ר.)]. אמנם רש"י בד"ה השקה פירש, שהוא חלול כדרך שהתינוקות שותין. וביאר הדבר שאול (סימן כט אות ו), דצד אחד של הסיב נמצא במים שבכלי וצד שני בפיה, והיא מוצצת דרך הסיב מן הכלי, דהסיב משמש כשפופרת. ומיבעיא, אי חשיב דרך שתיה בכך. ואם תמצוי לומר, דסיב פסול כיון שהמים נבלעים בו בדרכם, בשפופרת שאינם בלועים בה מהו. ועיין באות הבאה.

ז) גמ', השקה בסיב כו' תיקו. הקשה המנחת קנאות, תיפוק ליה דבעינן כלי חרס, כדאיתא לעיל (ט.). וטפי הקשה לדברי הפנים יפות (פרשת נשא) שכתב, דמשקה אותה בכלי חרס, משום דחיישינן שמא תהיה בנדתה, ותטמא הכלי והמים בשפתייה, ותפקע קדושתם ולא יבדקוה. ובקונטרס מחול הכרם כתב, דלפירוש הערוך (הובא לעיל אות ז) יש ליישב, דמייירי שהספוג בתוך כלי החרס. והמנחה חריבה כתב, דסיב וספוג הם מאוסים ומכוערים, ושפופרת מייירי שעשאה ממין אדמה, ודמו שפיר לחרס. והוסיף, דאף לטעם הפנים יפות לא קשיא, משום דכהאי גוונא לא מקבל טומאה. והדבר שאול (סימן כט אות ו) כתב, דלרש"י ד"ה השקה בסיב יש ליישב, משום שסיב ושפופרת אין מקבלים המים כראוי ואין המים יכולים לשהות בהם, אין השתיה מתיחסת להם, אלא לכלי החרס. עוד תירץ, דלא בעינן שתיה מכלי חרס, וסגי שיקח המים מן הכיור ויתן לכלי חרס.

ח) רש"י ד"ה ארוסה ונשואה, בסוה"ד, ומכאן לגלגול שבועה מן התורה. כתב הריטב"א בקידושין (כו:), דאף דבעלמא גמרינן לגלגול שבועה מסוטה, מכל מקום אין בית דין פותחין לגלגל עד דטעין תובע, משום דאין אנו כעורכי הדיינין. אבל בסוטה, הכהן פותח הגלגולין מעצמו, משום דהוי איסורא וחשיב כבעל דבר, דכל ישראל ערביין זה לזה לאפרושיה מאיסורא. והאור זרוע (בבא מציעא אות ב) כתב, דסוטה הוי שבועה דאורייתא, וילפינן מינה לכל שבועות דאורייתא דפותחין בגלגול מעצמן, אבל בשבועה דרבנן, אין פותחין. ובדבר שאול (סימן ל אות י) דייק, מדתנן (בעמוד ב') לשון התנאה, שהבעל מתנה עמה, דהבעל הוא המגלגל. וכן מלשון הרמב"ם (פ"ד מסוטה הי"ז) שכתב, "יש לו לבעל לגלגל וכו'". והוסיף, דאם הבעל אינו רוצה לגלגל, אף להריטב"א אין מגלגלין.

דף יח ע"ב

ט) גמ', **הא מני רבי עקיבא היא דאמר וכו'.** כתב התוס' **הרא"ש**, דלא אשכחן בשום דוכתא דאמר רבי עקיבא הכי. אלא, **דביבמות** (מט.) קאמר, איהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבוא. וממורות ותפיסת קידושין תליא בהדדי, כדאיתא **ביבמות** (מה:). והוסיף, דלא קאמר הכא, "רבי עקיבא היא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין". משום, דמסתבר לומר דכיון דחומר זקיקת יבום מונע תפיסת קידושין, ראוי נמי לאסרה בזנות על יבמה, כמו אשת איש.

י) גמ', **שם.** הקשה **הקהילות יעקב** (סימן ה), הא כיון דכשונתה נאסרה על יבמה, משום דחייבי לאוין משוי לה כי ערוה, פקעה זיקתה ואינה אשתו, ואיך יבדקוה המים. ונשאר בצריך עיון.

יא) גמ', **לא כשאמר רבי מאיר וכו'.** רש"י בד"ה **לא כשאמר פירש**, שלא היתה לגמ' סלקא דעתך דתיבדק עכשיו על העתיד, אלא אתיא לבאר האופן שתיבדק, לעתיד. ודבריו מבוארים, דהא אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר "באשר הוא שם" (בראשית כא, יז), כדאיתא **בראש השנה** (טו:). ועוד דאם יבדקוה השתא, שוב לא תיטמא להבא, דמתה. כמו שכתב **המנחה חרדה.** ו**בהערות הגרי"ש אלישיב** כתב דיש לומר שהיה לגמ' הוזה אמינא, דכיון דתניא **לקמן** (כו.), "ונקתה ונורעה זרע" שאם היתה יולדת בצער יולדת בריוח וכו', שמא אם תזנה בעתיד בדקי לה מיא השתא להא מילתא דלא תלד בריוח וכו', קא משמע לן דלהא נמי לא בדקי לה מיא השתא.

יב) תוס' ד"ה **אין**, ירושלמי וכו'. כתב **המנחת סוטה**, דתוס' מייתי להא מעשה רב, לפסוק כתנא קמא. **והמנחה חריבה ביאר**, דאתו למימר, דלא נימא שותה ושונה דווקא, אלא אפילו שילשה. אמנם **בברכות** (יט.) איתא אהאי מעשה דדומא השקוה. וכתבו **התוס'** (שם) **ד"ה דוגמא**, דאליבא **רש"י** שפירש (שם) לפי שהיתה גזירת כמותם, שהיו [שמעיה ואבטליון] גרים, שפיר משמעות הירושלמי כן. אבל הביאו **דהערוך פירש**, דוגמא השקוה, מי צבע, אבל לא היו מרים ממש ולא מחקו התורה עליה, אלא ליראה אותה. ואם כן ליכא ראייה.

יג) גמ', **אמר רבי יהודה מעשה והעיד לפנינו נחוניא חופר שיחין.** הקשה **הפורת יוסף**, הא איתא **בבבא קמא** (נ.), דנחוניא היה בזמן הבית, בימי רבי חנינא בן דוסא. שחי בזמנו של רבן יוחנן בן זכאי, כדאיתא **בברכות** (לד:), ואילו רבי יהודה היה זמן רב אחר החורבן, דתלמיד רבי עקיבא היה, כדאיתא **ביבמות** (סב:). ורבי אליעזר היה תלמיד רבי אליעזר, כדאיתא **בסנהדרין** (סח:). ורבי אליעזר היה תלמיד רבן יוחנן בן זכאי, כדאיתא **באבות** (פ"ב מ"ח). והביא, **דהירושלמי** (פרקין ה"ה) גריס, "אמר רבי יודה העיד נחמיה איש שיחין את רבי עקיבה".

יד) רש"י ד"ה **בשני אנשים**, אם מת בעלה. **המנחה חריבה ביאר**, דהא דלא פירש רש"י, בגוונא דגירשה. היינו משום דלהווי שפיר אפילו לבית שמאי **בגיטין** (צ.), דסברי, דלא יגרש את אשתו אלא אם כן מצא בה דבר ערוה, והכא נמצאת נקיה בהשקאת הראשון, ואינו יכול לגרשה. אמנם **במאירי** נקט לה, בשגירשה.

טו) תוס' ד"ה **קבלנו**, צריך עיון וכו'. ותירץ **המנחה חריבה**, דהכא מסתברא דמיעוטא איש אחד קאי, משום דכיון דקינא לה ונמצאת נקיה, נראה שמתכוין להקניטה, כדכתב **רש"י** (יט.) **ד"ה ורבי יהודה**. אבל התם דלא שייכא האי סברא, אמרינן איפכא.

דף יט ע"א

א) גמ', **דכולי עלמא לא פליגי דהאשה שותה ושונה.** הקשו **בשו"ת מהרי"ט** (סוף סימן קה), **והקרן אורה** (יח:), הא כבר בשתייה ראשונה קבלה האשה עליה אלה, בין מאיש זה בין מאיש אחר, ואמאי ישקנה שנית. ותירץ, דלא אמרה תורה **דחייב לגלגל**, אלא **דכופל לגלגל**. ופליגי, היכא דלא גלגל. וכן כתב **המנחת חינוך** (מצוה שסה אות לד). **והקרן חגיגה** (סימן פב) כתב,

דאשכחן כשקינא לה מאיש אחד ונטמאת מאיש אחר. אי נמי, בנשאת לאחר, דבעיא לשתות שנית. **והמשנה למלך** (פ"א מסוטה הי"ד) כתב, דחיישין דילמא הוו עדים על טומאה ראשונה ולא בדקוה המים, כדאיתא **לעיל** (ו.), ולא יבדקוה נמי בטומאה שניה. **והמנחת קנאות** תירץ, דמיירי שהלכה אצל חכם והתיר לה השבועה להבא. וכיון דאין המים בודקין אלא בצירוף הזנות עם שבועת שקר, משקין ומשביעין שנית.

פרק היה נוטל

ב) **רש"י ד"ה היה נוטל**, הבעל כו' דאין מצות כהונה במנחות אלא מקמיצה ואילך, והגשה נמי תחילת קמיצה היא, שאין זר קרב למזבח. לכאורה ממה שכתב מחד גיסא, "דהגשה תחילת קמיצה היא", ומאידך גיסא, "דאין זר קרב למזבח". יש לדייק, דסובר **כהרמב"ן** (בהשגות לספר המצות לא תעשה סט), דאיסור קריבת זר למזבח, היינו לעבודה. דמה טעם "לא יגש", משום "ולא יחלל את מקדשי", דעבודה פסולה היא המחללת. אבל אינו חייב, על ביאה ריקנית בלא עבודה. אמנם **המשנה למלך** (פ"ט מביאת מקדש הט"ו) כתב, **דלהרמב"ם** (שם, ובספר המצות לא תעשה סט) איסור קריבת זר למזבח, הוא איסור כניסה אף בלא עבודה. אמנם יש לומר דנקט "שאין זר קרב למזבח", משום דפסול זר לעבודה ילפינן מ"זור לא יקרב אליכם". וכדאיתא **בזבחים** (טז:), כל הזבחים שקבלו דמן זר פסל, דכתיב "זור לא יקרב אליכם" (במדבר יח, ד). (א.ר.).

ג) מתני', **וכהן מניח ידו מתחתיה ומניפה.** הקשו **התוס' שאנץ**, **והתוס' בקידושין** (לו:): **ד"ה מכניס**, הא הוי חציצה. וכדחזינן **במנחות** (צד:), דליתא תנופה בשותפין, משום דאי לינפו בהדדי הויא חציצה. ותירצו, דשאני כהן ובעלים דאיכא גזירת הכתוב דבעינן תרויהו, אבל בשותפים, ליכא גזירת הכתוב שיהו שניהם מניפים. עוד תירצו, דמיירי דהכהן אווחו הכלי למטה והבעלים למעלה. **ובמנחות** (סא:): הוסיפו **התוס' ד"ה כהן**, דליכא לאקשווי, מדאיתא **בירושלמי** (דפרקין ה"א), דכהן מניח ידו תחתיה, ואין הדבר כיעור, דמשמע דכהן מניח תחתיה ממש. דיש לומר, דאפילו בגוונא דלעיל, פעמים נוגעין ידיהם מחמת שמתחידים בתנופה. ורש"י (מכתב יד) **במנחות** (צד:): **ד"ה נתמעטה בחוברין** תירץ, דעיקר תנופה בבעלים, דכתיב "על כפי הנויר", ומשום הכי לא קפדינן איד כהן שתחתיה. והקשו עליו **התוס' במנחות** (סא:): **ד"ה כהן**, מנא ליה הא, דתרויהו כתיב, ואין לחלק ביניהן.

ד) תוס' ד"ה **וכהן, בתוה"ד**, לאשמועינן דתנופה בכהן. הקשה **המנחת סוטה**, הא קרא כתיב בהדיא "ולקח הכהן וכו' והניף". עוד הקשה, דהא שמעינן מרישא דמיירי בכהן, כדפירשו **התוס' ד"ה היה**. ותירץ, דכיון דתני רישא "ונתנה לתוך כלי שרת" שאינו לעיכובא בכהן, אלא דמאחר דהוא הנוטל הוא הנותן, לכך תני "כהן" בסיפא. והא דכתבו **התוס' "לאשמועינן"**, לאו דוקא. **והמנחה חריבה** כתב, דלולי דברי **התוס'** היה נראה לומר, דאשמועינן, דכהן מניח ידו תחתיה בלא מפה. אי נמי, דכהן **אחר** מניח ידו תחתיה, ולא העושה לה פריעה ופרימה. וכמו שהביא הירושלמי בהמשך דבריהם.

ה) בא"ד, **בתוה"ד**, מניח מפה ואינו חוצץ וכו'. כתב **המהרש"ל**, דהוי בתמיה. ומשנינן, מביא כהן וכו'. אבל **המנחת סוטה** כתב, דהוי בניחותא. דמניח מפה, ולא הוי חציצה, כמו שמניח ידו תחת ידה, משום, דלא קפדינן בהכי.

ו) בא"ד, **בתוה"ד**, גידמת שני כהנים מניפין על ידיה. הקשה **הקרן אורה**, אמאי בעינן שנים ולא יניף הכהן עצמו. וכתב **המקדש דוד** (קדשים סימן יח סק"ב), דהיינו משום דבסטוה בעינן תנופה בשנים, וכהן שני מניף בשליחות האשה. והוסיף, דהטעם דלא סגי בישראל, משום דתנופה עבודה היא ופסולת בור. והא דבעלים לא חשיב זר, משום דגלי לן קרא. **והתורת הקנאות** ביאר, דכיון דליכא תנופה בנשים אלא סוטה ונוירה, ואינהו נמי לא כתיבן בהדיא אלא ילפינן להו בגזירה שוה. חיישין, דאי גבי גידמת סגי בכהן אחד, יאמרו דגם שאינה גידמת אינה מניפה. והוסיף, דאין לחוש שיטעו בכל הסוטות לעשות בב' כהנים, דזיל קרי בי רב הוא.

הדרה היוזמי

מסכת סוטה דף יט - דף כ

ט' סיון - י' סיון התשס"ח

זו גמ', דשלא כדון עביר כהנים דמחקי. המנחה חריבה דייק מהאי לישנא, דבמחיקה נמי בעינן כהן. וכתב, דהמנחת חינוך (מצוה שסה אות לו) נסתפק בזה, משום, דאינו מבואר מנא לן. ובשיירי מנחה (פ"ב) כתב, דמדכתב "וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה", שמעינן דבמחיקה נמי בעינן כהן. ד"ככהן" דכתיב בין כתיבה למחיקה, שדינן ליה נמי אמחיקה.

דף כ ע"א

א) גמ', צריך שיתן מור לתוך המים. הקשה המאירי בשם קצת התלמידים, דיבואו לחשוד שאף פעולת המים באה ממר שנתן. וביאר, דאינו כלום, דאף היא מכרת שאין פעולת המר גורמת לצבות בטן ולנפיל ירך. ועוד, דאם טהורה היא משביחה כדאיתא לקמן (כו.), אפילו שמר נתון לתוכן. עוד תירץ, דאינו ניתן אלא לייגעה ולמרר את חייה כדי שתודה.

ב) גמ', מאי טעמא דאמר קרא מי המרים. כתב המאירי, היה נותן לתוכן בפניה דברים המרים, כדי שתתיירא ותודה, ולא תגרום רעה לעצמה. וכן, שלא תזיק שם ברוך הוא לימחות. והתורת משה (פרשת נשא) כתב, דעל ידי מרירותם לא יהו ראויים לשתות לכלב, ולא יקבלו טומאה ממנה, כדאיתא בבכורות (כג:).

ג) תוס' ד"ה מגילתה, בתוה"ד, בשביל לשחקה. הקשה השיירי קרבן (פרקין ה"ג), הא איתא במכות (כב.), דהמוחק את השם לוקה משום "לא תעשון כן". ואיתא נמי בשבועות (לה.), אלו שמות שאינן נמחקין וכו'. והיאך היה נותן המגילה תחת הציר לשחקה, הא כמאבדה בידים הוא. והמסבב את הדלת הווי מוחק ממש. וכתב, דהירושלמי (פרקין ה"ג) לית ליה הך דרשא, ומותר לאבד כתבי הקודש שאין בהם צורך. ובשו"ת עין יצחק (או"ח סימן ה אות כז, כח) כתב, דאין סברא לומר כן. ותירץ, דאיכא אומדנא דבעת שנכתב השם בקדושתו, לא אקדשיה אלא על תנאי דתשתה. והרמב"ם (פ"ד מסוטה ה"ד) השמיט להאי דינא דירושלמי, וכתב הכסף משנה דלא ידע אמאי.

ד) מתני', המים נשפכין, ברישא, באמרה איני שותה קודם שנמחקה המגילה, לא נאמר במתניתין מה דין המים. ולכאורה נראה דבדינייהו קיימי כדן מי כיוורן. והרמב"ם נמי (בפ"ד מסוטה ה"ד) שדן דגוונא דרישא דמתניתין, לא כתב לדין המים. ואילו (בה"ו שם) פסק, אמרה טמאה אני אף על פי שנמחקה המגילה, המים נשפכין, מפני שאין בהן קדושה. ולכאורה משמעות דבריו דמתניתין אתיא למימר דליכא קדושה מחמת מחיקת השם אל המים. ולקדושתם מחמת היותם מי כיוור לא חישי. והתוס' ד"ה מגילתה כתבו בתוה"ד הירושלמי, אין בהן משום קדושה כו' תני יש בהם וכו'. והביא הרב שאלו (לה) דהשיירי קרבן ביאר הטעם, משום דחשיב נעשית מצוותן, כיון דאין עוד צורך בבירור דהא אמרה טמאה אני. והירב"ב השיג עליו, דמה שייך לומר דנעשית מצוות משום הא. אלא דמה ששם המים בכלי חרט היינו נעשית מצוותן. והקשה על דבריהם, הא נעשית מצוותן הכא היינו השקאתה. וכיון דלא שתתה, מה נעשית מצוותן שייך בהו. ולכאורה יש לומר, דכל זמן שלא נמחקה המגילה אל המים, וקבלו שם "מי סוטה", עדיין שם מי כיוור עליהם וכמו שדייקנו לעיל, ומשום הכי אינם נשפכים. אבל כיון שנמחקה המגילה לתוכן וקבלו שם "מי סוטה", הרי נעשית מצוות מי הכיוור, אף שעדיין לא שתתה אותן, שהוא דין לעשות עם המי סוטה. ועיין במה שביאר הדבר שאול.]

ה) מתני', אינה מספקת לשתות וכו'. כתב הרמב"ם (פ"ג מסוטה ה"ז), דקאי אכל סוטה. אבל המהרש"ל כתב, דקאי אמשקין בעל כרחא.

ו) מתני', הוציאוה שלא תטמא את העזרה. פירש רש"י ד"ה שלא תטמא, שערי ניקנור כו' שתצא דרך שם. בביאור דבריו נראה כמו שביאר ר"ע מברטנורה, וכפי שביארם התוס' יו"ט, דעזרה היינו דוקא עזרת ישראל, ולא עזרת נשים. ואם כן שער ניקנור ששם השקוה, היה בעזרה אבל אינו קדוש. ואם כן מה שכתב רש"י "שערי נקנור" היינו לבאר משמעות עזרה. ולאחר ג מיכן הוסיף, שעלולה גם לטמא לעזרת נשים שלא היתה עזרה, שתצא דרך

ז) תוס' ד"ה הניף, בירושלמי כו' והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה. וכן איתא במנחות (ס:), דילפינן גזירה שוה "והקריבה" דשאר מנחות, ל"והקריב" דסוטה. ולרבי יהודה ילפינן "והבאת" דשאר מנחות, ל"והביא" דסוטה. והקשה השיטה מקובצת במנחות (ס: אות א), אמאי לא ילפינן מ"והקריב" דגופיה, כמו שפירש רש"י (בסוגיין) ד"ה והגיש. ותירץ, דאי מהא לא הוה ילפינן היכא מגיש, הלכך איצטריך גזירה שוה, למילף הגשה בקרן דרומית מערבית. והמהרש"א תירץ, דאף מ"והקריבה" לא ילפינן הגשה אי לאו דכתיב גביה "והגישו", ומשום הכי ליכא למילף מ"והקריב" דגופיה.

ח) גמ', הא אקרבה. כתב המנחת סוטה, דלפום מאי דסלקא דעתא דמתניתין דקתני "והקטיר וכו' היה משקה וכו'", דווקא קתני. הוה מצי למיפרך, מתניתין מני רבי שמעון. אלא דעדיפא מינה פריך.

דף יט ע"ב

ט) רש"י ד"ה הכי גרסינן, בתוה"ד, והלא כבר נאמר אחר הקטרת המנחה והשקה את המים וכו'. הקשה התוס' הרא"ש, דהוה ליה למימר והלא כבר נאמר "ואחר ישקה את האשה", דהאי קרא נאמר מיד אחר הקטרה. והניח בצריך עיון.

י) רש"י ד"ה רבי שמעון, בתוה"ד, מר דרוש האי קרא ומר וכו'. הקשה התוס' הרא"ש, כיון דרבי עקיבא פליג אדרבי שמעון בדרשא דקראי, הוה ליה לתלמודא לפרש היאך דריש להו רבי עקיבא, כי היכי דמפרש אליבא דרבנן ורבי שמעון. והניח בצריך עיון.

יא) רש"י ד"ה במאי קמיפלגי, אמתניתין קאי. הקשה המנחת סוטה, הא במתניתין תנן בהדיא, שנאמר "ואחר ישקה את האשה". ותירץ, דאי ממתניתין קשיא, דאימור איצטריך לרישומו ניכר, אי נמי למערערין. ומייתי תנא דתני דמ"אחר ישקה" שמעינן תרתי, ופירושו אחר כל המעשים, דהיינו לרישומו ניכר ולגופיה. ולמערערין לא איצטריך, דכבר נאמר "והשקה" בתרא.

יב) תוס' ד"ה ורבי, בתוה"ד, כלבוס שלא תוכל לחזור ולקפוץ פיה. הכרם נטע הסתפק, אי בנשרפין נמי בעינן נמי כלבוס, או דהתם הטלת פתילה קל, אבל הכא, אף דסגי ברביעית ואפשר לבלוע כאחד, מכל מקום קשה טפי להכניס מהטלת פתילה.

יג) בא"ד, בסוה"ד, אבל הכא אין לקרב מיתתה. והתורת הקנאות כתב, דסברת רבנן. דהא דחייש ר' יהודה שמא יחנקו, היינו מיעוטא, דהא היו נזהרין כמה שאפשר שלא יגיעו לידי חנק. ואיבוד נפש נמי ליכא, דגברא קטילא חשיב. והא דאיכא למיחש, היינו דאי יחנק לא תקויים בו מצות שרפה. הלכך לא נמנעו למיעבד הכי. אבל סוטה שאינה מחייבי מיתת בית דין, איכא חשש איבוד נפש, משום הכי חיישינן אף למיעוטא.

יד) תוס' ד"ה בפירוש, בתוה"ד, ירושלמי כו' אית ליה בשהתחילה לשתות. ביאר המהרש"א, דכוונת התוס' בהא דמייתו דבריהם אחר פירוש ר"ח. לומר, דבירושלמי לא משמע כן, אלא כפירוש רש"י ד"ה הכי גרסינן. וסבר רבי עקיבא כרבי שמעון, דמנחתה מקריב בתחילה. ומשום הכי, תולה בבתייתא מילתא דמערערין בקרב הקומץ. וקמייתא מיירי, היכא דעבוד הכהנים שלא כדון, ומחקו תחילה, והתחילה לשתות. ומשום הכי תלי מערערין במחיקה לחוד. והוסיף המנחת סוטה, דכיון ד"והשקה" בתרא לגופיה וקמא למערערין, צריך לומר ד"ואחר ישקה" אתי לרישומו ניכר. והקשה, דהתוס' (בעמוד א') ד"ה ואחר כתבו, דלהא לא איצטריך, דכיון דכתיב "ומחה", שמעינן נמי דלא יהא רישומו ניכר. ונשאר בצריך עיון.

טו) בא"ד, שם. אבל לקמן (כ.) משנינן, תרי תנאי ואלבא דרבי עקיבא. וכתב המנחת סוטה, דטעמא דלא משני כהירושלמי (פרקין ה"ג), משום דסבר, דהא דהתחילה לשתות מערערין אותה, מסברא נפקא. אי נמי, משום דלישנא "אם נמחקה המגילה" לא משמע הכי. דמשמע, דבמחיקה תליא מילתא ולא בתחילת שתיה.

טז) תוס' ד"ה ביעתותא, בתוה"ד, ויש לומר וכו'. והתורת הקנאות תירץ, דשאני ביעתותא דמלאך המות שבא אחר פחד המיתה שמפחד כשנופל למיטה. אבל בסוטה שהיתה בריאה ושלמה ולא היתה חרדה עד השתא, כהאי גוונא מרפיא. והדבר שאול (סימן לו אות ה) תירץ, דהתם איירינן לענין החלטת טומאה על בגדיה, ומספיקא לא מטמאין להו. אבל הכא איירינן לענין הוצאתה מן העזרה שמא תראה, וחישינן אף מספק. ועוד, דשאני התם דמיירי בחששא שמא ראתה טיפת דם כחרדל ואבד, ולא חישינן להכי. אבל הכא איירינן לענין חששא דשמא תראה ראייה גמורה.

יז) רש"י ד"ה כדי הכרת העובר, דדריש ונקתה ע"י זכות כדי ונורעה זרע וכו'. הקשה המהרש"א (בחיידושי אגדות), אמאי לא מיתא הגמ' האי קרא, כדמייתי בסמוך אתשעה חדשים. עוד הקשה, דאמרינן בסנהדרין (ק"י), משעה שנורע היינו משנקלט הזרע במעי אשה, כפירוש רש"י ד"ה משעה שנורע. ומשום הכי ביאר, דילפינן, מכל סוטה שהיא בספק אם "תנקי", אם לאו. וכמו ד"תנקי" ידעינן בהכרת עובר, הוא הדין "אם לא תנקי" ניתן לה זמן כדי הכרת עובר.

יח) גמ', ט' חדשים כו' הראוי לספר. בהגהות הרד"ל, העיר דאף דבן ז' חדשים נמי ראוי לחיות. מכל מקום זרע בריא וגמור טפי, הוי של ט' חדשים.

דף כא ע"א

א) גמ', נזדמנה לו אבוקה של אור. העיר התורת הקנאות, דהא דנקט במשל דאבוקה, ולא דנר דכתיב "כי נר מצוה". משום דאיתא בברכות (מג"י), דאבוקה כשנים, ואין לו להתיירא מן המזויקים, אף כי מהלך באבוקה יחידי. ומשום, דבעי לסלק גם חשש המזויקים, נקט לה.

ב) גמ', כיון שעלה עמוד השחר וכו'. הגרע"א (בגליון הש"ס), לדברי רש"י בפסחים (ב). ד"ה בכי טוב, דפירש, דבנץ החמה ניצול מחיה רעה ולטטים. והרש"ש תירץ, דנץ החמה דהתם פירושו, האיר המזרח, וזהו עליית עמוד השחר. והוסיף (מגילה ב.), דמהלך ד' מילין קודם לכן, הוי עלות השחר.

ג) גמ', מתקיף לה רבא אלא מעתה דואג ואחיתופל וכו'. כתב החיד"א בשם האורח חיים הק', דרב יוסף יתירץ, דדואג ואחיתופל עסקי שלא לשמה.

ד) גמ', אלא מעתה דואג ואחיתופל כו' בעידנא דלא עסיק בה וכו'. וצריך עיון מהא דכתבו התוס' ד"ה זה, דסתם תלמיד חכם תורתו אומנותו, ועוסק בה ומהרהר כל שעה וכו'. (א.ר.). ויש לומר דאדרבא, זו כוונתם בדבריהם "סתם תלמיד חכם דתורתו אומנותו", לאפוקי דאג ואחיתופל. דתורתו אומנותו היינו כמו שאמר רב חננאל בר פפא שבת (פח:), נמשלו דברי תורה כנגיד לומר לך מה נגיד זה יש בו להמית ולהחיות, אף דברי תורה יש בהם להמית ולהחיות. היינו דאמר רבא למיימינין בה סמא דחיי למשמאילים בה סמא דמותא. ופירש רש"י, בד"ה למיימינים, עסוקים בכל חכם, וטרודים לדעת סודה, כאדם המשתמש ביד ימינו שהיא עיקר. וביומא (עב:), זכה נעשית לו סם חיים לא זכה נעשית לו סם מיתה, והיינו דאמר רבא דאומן לה סמא דחייא דלא אומן לה סמא דמותא.].

ה) גמ', אמאי לא הגינה עליהו. רש"י בד"ה אמר ר' יוסף וד"ה מצוה פירש, דמגנא היינו מן היסורין ומצאל היינו מיצר הרע. ולפי זה היתה הגמ' צריכה לנקוט כאן לשון אמאי לא הצילה אותן. אמנם נראה דזה היה קשה לרש"י ד"ה אמאי לא, שכתב, מיצר הרע שהחטיאם, כלומר אמאי לא תציליהו מן העבירות. דהיינו דנקט כאן לשון הגנה במקום לשון הצלה. ועדיין צריך עיון מדוע.].

ו) גמ', אלא אמר רבא תורה כו' בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא. הקשה המהרש"א (בחיידושי אגדות), אמאי לא הגינה תורה על דואג ואחיתופל מן הפורענות, שמתו קודם זמנם. ותירץ, דלא קאמר תורה מגנא אלא מפורעניות וייסורין, אבל לא ממיתה. וביאר התורת הקנאות, דאיתא בסנהדרין (עא:), דמיתת רשעים הנאה היא להם. ופירש רש"י ד"ה הגינה ד להם, משום שלא יוסיפו לחטוא. ומשום הכי, אין הצלה ממיתה חשובה

שם. אמנם התוס' יו"ט הוכיח מבכורים (פ"א מ"ח) ומשבת (פ"ו מ"ח), שאפילו הר הבית נקרא בלשון המשנה עזרה.

ז) מתני', כל המלמד בתו תורה וכו'. כתב הטור (יו"ד סימן רמו), במה דברים אמורים, בתורה שבכתב. אבל בתורה שבעל פה, לא ילמד אותה בתחילה. ואם מלמדה, אינו כמלמדה תפלות. וביאר הפרישה (שם סקט"ז), משום שיש הפסד כשמוציא תורה שבכתב בדברי הבאי, יותר משמוציא תורה שבעל פה. וכתב הבי"ח (שם ד"ה והא דכתב), דבמצוות הצריכות לאשה חייבת ללמוד. אבל בשו"ת מהרי"ל (סימן קצט) כתב, דמספיק שתלמד השרשים והכללות. וכשתסתפק, תשאל למורה הוראה.

ח) גמ', קנקנתום. איתא במגילה (יט.), דהוא חרתא דאושכפי. וביאר רש"י (שם) ד"ה חרתא דאושכפי, דהוא סם שצובעין בו מנעלין שחורין. אבל התוס' הרא"ש בשם רשב"ם כתב, דהוא קרקע ירוקה. וביאר, דבתחילה היא מאירה כזכוכית, אבל אחר שנשחקה הדק היטב לתתה לתוך הדיו, הרי היא משחרת.

ט) גמ', או תייתר אות אחת נמצאת אתה מחריב וכו'. ביאר המהר"ץ חיות, דרבי מאיר היה כותב סימנין של אותיות בצד גליון ספר תורה שלו, כדי שיזכור הדרשות הנאותין בעיניו. ורבי ישמעאל הזהירו, שלא ירגיל לעשות כן, שמא יטעו התלמידים ויחשבו כי הנכתב על הגליון הוא תקון לגוף הספר, ויחריבו את העולם כולו.

י) תוס' ד"ה אמר, בסוה"ד, שמע מינה דקסבר כו' קפיד קרא דבעינן שיכול למחוק. הקשה המלא הרועים, דילמא מיירי בדאיתרמי ספר תורה שנכתב בכתב שיכול למחוק. ולעולם שרי לכתוב בתורה פרשה זו, אפילו בכתב שאינו יכול למחוק. והרש"ש תמה, דאי הכי לא תהא כשרה אלא בשנכתב הספר תורה על ידי כהן דווקא, כדכתיב "וכתב כו' הכהן", ולא מצינו שהיה רבי מאיר כהן. וכן, שאר דיני מגילת סוטה בעי לנהוג בפרשה זו. ונשאר בצריך עיון.

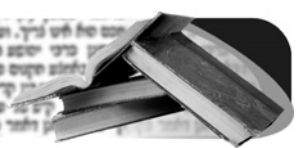
יא) תוס' ד"ה אבל, לפום האי כו' קול סופרין מקרין כו' והוה מצי לתרוצי וכו'. והתוס' הרא"ש תירץ, דלהתלמד דהתם לא נכתב להכשר גט כלל, אבל ספר תורה כותבה לכל מאי דבעי. והוסיף, דאף על גב דבגט כהאי גוונא נמי לא חשיב לשמה, ובעינן ציווי הבעל לכתוב הגט. יש לחלק, דשאני "וכתב לה" דגט, דקאי אבעל דקפיד אם יכתוב אחר גט לאשתו בלא ציווי, דגנאי הוא לו. אבל "וכתב לה" דסוטה, קאי אכהן, דאינו מקפיד אם יכתוב אחר לשמו בלא ציווי.

יב) תוס' ד"ה אבל, (בנמשך לעמוד ב), בתוה"ד, אם כן האי דקאמר הכא וכו'. תמה הרש"ש, דשאני גט דקאי "וכתב" אבעל, ושפיר ממעטינן מיניה מצאו בן עירו וכו'. אבל בסוטה, קאי "וכתב" אכהן. ונשאר בצריך עיון.

דף כ ע"ב

יג) תוס' ד"ה לא, בתוה"ד, ויש לתרץ וכו'. התוס' הרא"ש, והתוס' במנחות (צה:), ד"ה אין, והתוס' בנידה (כח:), ד"ה פרט תירצו, דמת נמי קרינן ביה יש לו טהרה במקוה, הואיל ובמינו יש לו טהרה במקוה, וגם בחייו היה לו טהרה במקוה. עוד תירצו וכן תירץ התוס' שאנץ, דפלוגתא דתנאי היא התם, דאיכא מאן דאמר המכניס שרץ למקדש חייב, ואליביה איירי הכא.

יד) בא"ד, בסוה"ד, דחמירי טפי מטומאה שלא בחיבורין. הקהלות יעקב (טהרות סימן יז) הוכיח מהכא, דבטומאה בחיבורין, אין הראשון משמש כמעשה יד להעביר את טומאת המת על השני. אלא דאדם שהוא המחובר למת, חמור דינו להיות כמת, והוא המטמא את השני שיהא דינו כנוגע במת. טו) גמ', ביעתותא מרפיא. הקשה בשו"ת חתם סופר (יו"ד סימן קסג), כיון דפחד שוה בכל הנשים דמרפיא, תקבע וסת ותפרוש מבעלה. וביאר, דקבעה וסת היכא דחישינן שמא באה טיפת דם כחרדל או הרגישה, ולא אדעתה. אבל הכא שפחד פתאום מרפיא, ויוצא ממנה דם בשפע בהרגשה לדעתה, היכא דלא הרגישה, תו לא חישינן להצריכה בדיקה או פרישה כלל.

הגנה להם, טוב להם מוות מחיי רשע.

(ז) **תוס' ד"ה מצוה**, ותימה וכו'. ותיצרו **המהרש"א** (בחידושי אגדות), **והרש"ש**, דמצוה כנר, משום דמגנא מן היסורין בעולם הזה, הנקרא חיי שעה. ותורה כאור, דמצלא נמי מן החטא שתשלמו לעולם הבא, הנקרא חיי עולם. וכתב **המהרש"א**, דהתוס' דהקשו, לא משמע להו דמיירי בליטול שכר לעתיד.

(ח) **רש"י ד"ה ויראת חטא**, זכה וכו' ויראת חטא מונעו מלרדוף אחר יצרו. יש לדייק במה שלא כתב שיראת חטא מצילתו מרדיפת יצר הרע לו, וכמו שביאר לעיל ענין אצולי מצלא. אמנם הדברים מבוררים דהכא מדבר ב"יצר הרע הפנימי" שיש בו שכדי לזכות שלא יתור אחר לבבו ועיניו שהם הסרסורים לעבירה, רק על ידי עבודה מיחדת של של קנין המידה של יראת חטא, שכתב **במסילת ישרים** (פכ"ד) שהיא היראה האמיתית. אבל הסרת היצר החיצוני אתי על ידי לימוד התורה בעצמה.]

(ט) **גמ', דרשיה רבי מנחם בר יוסי להאי קרא כי סיני**. ביאר **הקרבן אורה**, משום דאמרינן, דעל ידי התורה עולה בג' מדרגות, א. להנצל מכל מכשול. ב. מחיה רעה ולסטים. ג. הגעתו לפרשת דרכים לבוא אל מקור הקדושה. וג' ענינים אלו, נאמרו בסיני בשכר התורה. א. "והייתם לי סגולה" (שמות יט, ה), הוא אוצר חביב השמור מכל נזק והפסד. ב. "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" (שמות יט, ו), שלא תראו מחיה רעה ולסטים, והם כוחות היצר הרע ושבעים אומות. ג. "וגוי קדוש" (שם), שתגיעו אל מקור הקדושה חיים וקיימים לעולם. **והבן יהוידע** ביאר, דמצינו דרשה בסיני, שהיא דומה ומחוקת לדרשה ד"אין עבירה מכבה תורה". דאיתא **בברכות** (לב:), אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שמא תזכור לי מעשה העגל. אמר לה, "גם אלה תשכחנה" (ישעיה מט, טו). אמרה לו, רבונו של עולם, שמא תשכח לי מעשה סיני. אמר לה, "ואנכי לא אשכחך" (שם). חזינן, דאין עבירה של עגל מכבה זכות התורה שקבלו בסיני.

דף כא ע"ב

(י) **גמ', ורבנן האי אני חכמה**. צריך עיון, אמאי לא אמרינן "ובן עזאי", דהאי רבנן היינו בן עזאי. ונראה מוכח מכאן שהלכה כבן עזאי, מדקרינן ליה "רבנן". כדאיתא **בתוס' גיטין** (כ). **ד"ה משמיה דרבי**, ועיין שם ברש"י. (יא) **רש"י ד"ה שומעמיד עצמו**, בתוה"ד, לקבוץ על יד. פירש **רש"י בעירובין** (נד:), **ד"ה אנא עבדתה**, ששומע שמועה וחוזר עליה עד שמחזיק בה, ואחר כך חוזר ושומע אחרת.

(יב) **רש"י ד"ה רוצה אשה**, בסוה"ד, לפיכך אין טוב שתלמוד תורה. וביאר **בהגהות הר"ל**, משום שאינה רוצה בלימוד התורה. **והמהרש"א** (בחידושי אגדות) כתב, דמתוך שהיא חפיצה יותר בתפלות לא תשגיח באזהרת התורה לפרוש מן התפלות, ומוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין. ויעיין **בתוס' (כב)**. **ד"ה כל**, דמייתי **מירושלמי** (פרקין ה"ד), דחיישינן דילמא תלעיב בדברי תורה.

(יג) **תוס' ד"ה רוצה**, פירש ר"ח וכו'. כתב **המהרש"א** (בחידושי אגדות), דלהאי פירושא לאו דווקא נקט קב וט' קבין, אלא שכן דרך התלמוד, כדאיתא **בקיודשין** (מט:).

(יד) **תוס' ד"ה היכי**, בתוה"ד, אמר לכשאחלוץ תפילין אצילנו. ביאר **הפני משה אירושלמי** (פרקין ה"ד) **ד"ה לכשאחלוץ תפילי**, דמתירא שיתמססו תפילין במים, ויבואו לידי מחיקה [של שם השם].

(טו) **גמ', חסיד שוטה כגון דקא טבעה וכו'**. ו**המאירי** (כ), דלאו דווקא הני, אלא כל שהוא (פרקין ה"ד), ראה תינוק וכו'. **והמאירי** (כ), דלאו דווקא הני, אלא כל שהוא מתחסד יותר מדאי, וגורם היזק לאחר או לעצמו. וכגון, שמתענה בכל יום.

(טז) **גמ', זה המטעים דבריו לדיין וכו'**. הקשו **המרומי שדה והבן יהוידע**, מהא דאיתא **בשבועות** (לא:), דאסור לדיין לשמוע דברי בעל דין קודם שיבוא בעל דין חבירו דכתיב "לא תשא". ותיירץ, דמיירי שלא ידע הדיין כששמע דברי

הבעל דין, שיבקשוהו לדון בדין זה. עוד תירץ, דמיירי שבעל דין מדבר עמו דרך לימוד הלכה, ואינו אומר לדיין שיש לו דין ודברים לענין מעשה. וכונתו בזה, להטעים בלב הדיין את זכותו, ולידע סוף דעתו של דיין בענין הזכות, כדי שאחר כך יטען כפי מה שראה מקודם הסכמת הדיין. וכן ביאר **הדבר שאול** (סימן לו אות ז).

(יז) **תוס' ד"ה יתומים**, בתוה"ד, והאי דנקט נכסים מועטים אורחא דמילתא נקט. הקשה **הקרבן אורה**, הא רבותא קא משמע לן, דסלקא דעתך אמינא דברשות בנות הם, משום דדינא דנכסים מועטים דהכל לבנות. קא משמע לן, דברשות הבנים ויכולים למכור.

(יח) **גמ', זה המכריע אחרים באורחותיו**. פירש **המהרש"א** (בחידושי אגדות), שמשא אחרים לפי אורחותיו ודרכיו שיצא לו טובה, אף שהדבר עומד להפסיד להם.

(יט) **גמ', זה המיקל לעצמו ומחמיר לאחרים**. **בירושלמי** (פרקין ה"ד) איתא, דהוי רשע משום דנוהג כקולי בית שמאי וכקולי בית הלל. וביארו **הקרבן העדה ד"ה זה שהוא**, והפני משה **ד"ה כהדא דתני**, דנקרא ערום משום שמחמיר לאחרים שלא ירגישו בו שהוא מיקל, אלא יאמרו שגם לעצמו הוא מחמיר.

דף כב ע"א

(א) **גמ', שקרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים**. ביאר **המאירי**, דכל שאינו טורח לשמשם ולהיות מקבל מהם ומהנהגותיהם, הוא מראה שאין כבוד התורה חביב עליו, אלא שטורח ללמוד כדי שיהא יכול לקנתרם ולקפחם.

(ב) **גמ', אתמר קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים וכו'**. כתב **הקרבן אורה**, דד' מדרגות הם, וכל אחד גרוע מחבירו. א. "עם הארץ", שאין לו דעת לעשות דבר שלא בטבע הארץ, ולא יבין כי עיקר מעלת האדם עם כל דרכיו המה רוחניים. ב. "בור", והוא גרוע מעם הארץ, מפני שכולו מלא מכשולים, דתנן **באבות** (פ"ב מ"ו), אין בור ירא חטא ולא עם הארץ חסיד. ג. "כותי", שמפני חסרון דעתו יבוא לעבוד עבודה זרה. ד. "מגוש", הוא הפחות מכולן, שהוא הולך אחר סכלותו, וחכם הוא בעיניו, ומלעיג בדברי חכמים. ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי, אלא שכל שמוסיף דעת עצמו לתור אחר לבבו ועיניו, הוא גרוע יותר עד שיבוא לכלל מגוש.

(ג) **רש"י ד"ה הרי זה עם הארץ**, שחשוד על המעשרות ועל הטהרות. ו**ברש"י ד"ה איזהו עם** הוסיף, ומחזק מגעו טמא. ונראה לבאר, על פי מה שכתבו **התוס' ד"ה כל**, דהרבה ענייני עם הארץ יש. (א.ר.).

(ד) **תוס' ד"ה רבי**, תימה וכו'. תירץ **הכרם נטע**, דמי שלא שימש תלמיד חכם לאונסו, ושונאו משום שהתלמיד חכם מחשיבו למבלה עולם, אינו עם הארץ. משום, דהוא נמי ירא מתלמיד חכם אלא שמקנא בחשיבותו. ומשום הכי, לא חשיב להו רבי יהודה עמי הארץ. **והתורה הקנאות** כתב דפליג עליהו ולא קשיא, דהא איתא **במבוא התלמוד**, דאמורא יכול לחלוק עם תנא, בדרשות ואגדות.

(ה) **רש"י ד"ה כותי**, ואסור לאכול פיתו ויינו. הקשה **הקרבן אורה**, דלא מצינו חומר זה בשום מקום, לאסור פיתו ויינו של זה שלא שימש תלמידי חכמים. וביאר, דמשום שלא שימש תלמידי חכמים בלימוד הגמרא, הרי הוא חסר בדעתו ויבוא בגדרי הכותים, ואף יעבוד עבודה זרה.

(ו) **רש"י ד"ה איזהו עם**, שנחשד על הטהרות כו' ומחזק מגעו טמא. צריך ביאור, כפל הלשון. דאם חשוד על הטהרות, הרי מגעו טמא. ויש לומר, דמגעו טמא היינו, שהוא עצמו טמא. וחשוד על הטהרות היינו, שחשוד להכשיל אחרים בטומאה אפילו שלא באה ממנו.].

(ז) **גמ', כל שאינו קורא קריאת שמע שחרית וערבית בברכותיה**. פירש **רש"י ד"ה כל שאינו**, דמשום שאינו יודע לקרוא, מוכח דאינו יודע כלום. ולפירוש, תיבת "בברכותיה" מיותרת. **ובברכות** (מז:), לא גרסינן "בברכותיה". וכן ה משמע **בתוס' שאנץ** דלא גריס לה הכא.

ומקשינן, והא רבה אורי קודם ארבעים שנה. ואם איתא שהיה רשאי לעכב עצמו מלהורות, הוה ליה לנהוג מידת חסידות ולמשוך ידו מכך כל זמן שהוא רשאי לעכב. ומשנינן, בשוין. כלומר, הא דרשאי לעכב עצמו מלהורות עד ארבעים שנה, היינו בשוין. אבל רבה שלא היה בדורו גדול כמותו, לא היה רשאי לעכב עצמו. ומשום דבדורו של הרמב"ם רבו הקופצים להורות, לא הוצרך לכתוב עד כמה רשאי לעכב עצמו להורות משהגיע להוראה. דהלוואי שלא יקדימו להורות קודם שיגיעו להוראה, כל שכן שלא יתעכבו מלהורות אחר שיגיעו. אי נמי, משום דבזמן דורו רבו הקופצים להורות קודם זמנן, מי שהגיע להוראה אינו רשאי לעכב עצמו כלל מלהורות, פן יקדמו מי שלא הגיע להוראה.

טו) תוס' ד"ה ועד, בסוה"ד, וזה היה ממתן תורה עד מ' שנה שאו התחילו ללמוד. הקשה המהרש"א (בכידושי אגדות), דתנן באבות (פ"ה מכ"א), בן ארבעים לבינה, ולא מיירי בלמד כל מ' שנה. [ועוד, דהתם הוי דומיא דבן חמש שנים למקרא וכו', דמיירי משעה שנולד]. עוד הקשה, דהיו קטנים שנולדו בדור המדבר קודם מתן תורה, ולא היו ראויים ללימוד בזמן מתן תורה, וקרא ד"ולא נתן לכם לב לדעת" איירי נמי בהם, דאית להו מ' שנה מלידתם. ומשום הכי פירש, דהחשבון משעה שנולד, וקרא נמי קאי הכי. וכן פירש ר"ע מברטנורא באבות (פ"ה מכ"א).

טז) גמ', פרוש מאהבה פרוש מיראה. כתב התוס' הרא"ש, דמשמע, [מדכילי להו בהדי הנך], דתרווייהו לגריעותא. והקשה, דאיתא לקמן (לא.), הנהו תרי תלמידי וכו' אמר להו תרוויכו רבנן צדיקי גמירי אתון, מר מאהבה ומר מיראה. אלמא דתרווייהו מעליותא נינהו. ותיירך, דהתם מיירי מאהבת ויראת המקום, והכא מיירי מאהבת ומיראת אדם. וכן פירש בהגהות הרד"ל בפירוש בתרא. ורש"י (לא.) ד"ה לאלפים לאוהבי תירך, דהכא מיירי מאהבת שכר ויראת פורענות.

יז) תוס' ד"ה פרוש, בתוה"ד, אקיף לי ואני עבד מצוה. פירש הפני משה אירושלמי ברכות (פ"ט ה"ה) ד"ה אקיף לי, דאומר לחבירו המתן לי מעט שאני רוצה לעשות מצוה, ואין לי פנאי לדבר עמך. ובהגהות רי"א חבר פירש, שמראה עצמו כצדיק, ואומר לחבירו הלוה לי מעות ואני עושה בהם צדקה.

יח) רש"י ד"ה מעשה שכם, שמלו שלא לשם שמים אף זה וכו'. הקשה המהרש"א (בכידושי אגדות), דקשה כדמקשינן בסמוך, דאמר רב יהודה אמר רב לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצוות אפילו שלא לשמה וכו'. ותיירך, דשלא לשמה דשכם, גרע טפי, דמפרסמא שעבר עבירה ועינה אותה. וכתב הבן יהודיע, דדוחק הוא. ומשום הכי כתב ליישב, דהעוסק בתורה ומצוות שחייב בהם, זכות המעשה שמקיים חובתו מגין שאחר כן תבוא כוונתו לשמה. אבל פרוש שכמי מיירי, בעושה מילי דחסידותא, שאינו חייב מן הדין, כשכם שאינם חייבים במילה ומלו שלא לשמה. ובבניהו תירך, דבעסק התורה והמצוות מיירי, דאית ליה כוונה משותפת למצות ה' וליראת העונש או אהבת שכר. אבל פרוש שכמי, כל כוונתו בשביל הנאתו, כשכם שמלו כדי ליקח את דינה. עוד תירך, דבעוסק בתורה ובמצוות שלא לשמה, אמרינן דיבוא לשמה. אבל בפרוש שכמי אין תקוה שיעשה לשמה, משום שאינו מאמין בלבו במעשים טובים ומצוות. ואם לא תהא לו כוונה הרעה, יבטל לגמרי מעשייתו, כשכם, שמלו להנאתם ולולא זאת לא היו עושים לשמה.

יט) רש"י ד"ה המנקיף רגליו, מהלך בשפלות וכו'. ביאור דבריו, דלא איירינן באדם שהוא שפל וממילא זו צורת הליכתו, דהאי גברא אינו מהלך בשפלות אלא שפל. אלא דהמהלך בשפלות, היינו עושה עצמו כמו שפל בצורת הליכתו. וכן מובן פירוש רש"י ד"ה מקיז דם דמקיז דם לכתלים].

כ) גמ', לעולם יעסוק אדם בתורה. כתב הט"ז (או"ח סימן מז סק"א), דעסק התורה היינו משא ומתן של פלפול דרך טורח ויגיעה.

כא) תוס' ד"ה לעולם, בתוה"ד, האומר סלע זו לצדקה על מנת שיחיה בני הרי זה צדיק גמור. [מדבריהם משמע, דבהאי גוונא נמי סבר התנא דהוא בכלל פרוש מאהבה.] אבל התוס' הרא"ש כתב, דהכא מיירי בתוה"א על הראשונות, אם לא יבוא לו קבול שכר שהוא מצפה לו. אבל באומר סלע זו

(ח) גמ', דברי רבי מאיר וכו' אחרים אומרים. כתבו התוס' שאנץ, ותוס' הרא"ש, דאחרים דהכא, לאו היינו רבי מאיר. דרק ברוב מקומות אמרינן מאן אחרים רבי מאיר. והתוס' לעיל (יב.) ד"ה אחרים כתבו בשם קונטרס צרפת, דשמועות שקיבל מאלישע בן אבויה, קבעום בשם אחרים, מפני שהיה שמו אחר. אבל שאר שמועות, קבעום בשמו. ודחו, משום דלרבי נתן אסקו יש אומרים, וכל שמועותיו קבעו כך, ולרבי מאיר נמי עשו כיוצא בו.

ט) גמ' כל שאינו מניח תפילין כו' כל שאין לו ציצית וכו'. ביאר המהרש"א (בכידושי אגדות), דאף שקורא קריאת שמע, כל שאינו מניח תפילין, הרי זה מעיד עדות שקר בעצמו, דכתיב "וקשרתם לאות וגו'". וכן, באין לו ציצית בבגדו, דכתיב "ועשו להם ציצית וגו'". וכן, אם יש לו בנים ואינו מגדלן ללמוד תורה, דכתיב "ושנתתם לבניך".

י) גמ' ירא את ה' וכו' אמר רבי יצחק וכו'. והגר"א בביאורו על משלו (כד, כא) ביאור, שייכות רישא דקרא לסופו. "ירא את ה' בני ומלך", דכתיב "את ה' אלוקיך תירא" (דברים ו, יג), ודרשינן בפסחים (כב:), לרבות תלמידי חכמים. ועל כן הזהיר לירא מה' וממלך, ומאן מלכי רבנן, כדאיתא בגיטין (סב.). והוסיף להזהיר, דאף אם הוא תלמיד חכם, "עם שונים על התערב", כדריש רבי יצחק.

יא) גמ', שמורין הלכה מתוך משנתן. כתב המהרש"א (בכידושי אגדות), דכל אלו שמורין הלכה מתוך שולחן ערוך, ואין הם מדקדים מתחילה בדבר מתוך התלמוד שהוא שימוש תלמידי חכמים, אין הם יודעים טעם הענין, וטעות נופל בהוראתם, והרי הם בכלל מבלי עולם. ובשו"ת הרא"ש (כלל ל"א סי"ט) כתב, כל המורים הוראות מתוך דברי הרמב"ם ז"ל ואינן בקיין בתלמוד לידע מהיכן הוציא דבריו, טועין להתיר האיסור ולאסור את המותר. וכתב הפתחי תשובה (יו"ד סימן רמב סק"ח), דאפשר דהני מילי בזמן המהרש"א, שלא היה חיבור על השולחן ערוך, אבל האידנא שנתחברו הש"ך וט"ז ומגן אברהם ושאר אחרונים, וכל דין מבואר הטעם במקומו, שפיר דמי להורות מתוך השולחן ערוך והאחרונים. ובשו"ת שואל ונסאל (חלק ג, אורח חיים סימן א) כתב, דדברי המהרש"א אינם אלא בדבר שאינו מוזכר להדיא בשולחן ערוך, והמורים באים להוכיח נדונם מאיזה ראיות ודקדוקים מדברי השולחן ערוך, וכמדוקדק בדבריו, שכתב, "והרי הם אין יודעים טעם הענין של כל דבר וכו'", דאם איירי גם בדבר המבואר להדיא בשולחן ערוך, מה יתן ומה יוסיף טעמו של דבר, הלא עצם הנדון בעצמו שנסתפק בו המורה, מבואר היתרו או איסורו או חיובו או פיטורו בשולחן ערוך, ויהיה זה מאיזה טעם שיהיה. אלא ודאי דמיירי במדמה מילתא למילתא, דבאופן כזה נחוץ לדעת הטעם, דאולי על ידי זה יכיר ויבין המורה עצמו, דלא דמו כלל. ועיין עוד מה שהאריך.

יב) גמ', אמרה ליה רבי ולא שכר פסיעות יש לי. קשה, דדרשינן במכילתא (בא פרשה ט), כדרך שאין מחמיצין את המצה כך אין מחמיצין את המצוה אלא אם בא מצוה לידך עשה אותה מיד, ואמאי שהתה מלהתפלל בבי כנישתא בשבבותה. ויש לומר, דאמרינן לעיל (כ.), דאין חיוב לאשה ללמוד תורה אלא קצת דינים. וכיון שלא ידעה הדין, עשתה על פי עבודת השם שבהרגשתה, ומשום הכי היה ראוי שתלך ותקבל שכר פסיעות של טורח המצוה.].

יג) גמ', זה תלמיד חכם שלא הגיע להוראה. צריך ביאור, דאם לא הגיע להוראה אין הוא תלמיד חכם, אלא תלמיד גרידא. ולעיל לא גרסינן הכי, אלא "רבי אבא אמר זה תלמיד שלא וכו'". ורש"י בד"ה זה תלמיד שלא גרס, נמי הכי.].

דף כב ע"ב

יד) גמ', ועד כמה עד ארבעין שנין. הרמב"ם (פ"ה מתלמוד תורה ה"ד), השמיט האי דינא. וכתב הכסף משנה, דפירש, הגמ' קאי אהגיע להוראה. ושאלה, עד כמה רשאי לעכב עצמו מלהורות. ומשנינן, עד ארבעים שנה. |

וכו', לא מיירי בהכי.

כב) גמ', שמעשיהן כמעשה זמרי. כתב המהרש"א, אף על גב שמעשה זמרי היה בפרהסיא כדכתיב "לעיני משה ולעיני כל עדת וגו'". הכי קאמר, מעשה זמרי שהיה בגלוי הם עושים בסתר, ומבקשים שכר כפנחס. ונקט הני, שהיו עושים מעשים הפכיים בדבר אחד. **ובבן יהוידע** ביאר, דזמרי עשה בתחילה במרמה ובסתר, שתפס את כזבי והביאה לפני משה רבינו, ואמר לו זו אסורה או מותרת. ואם אסורה, בת יתרו מי התירה לך. ואמר, שהוא מגיירה כצפורה חס ושלום. ובאמת, היתה ארמית זונה, ובא עליה בניאוף.

כג) מתני', ואלו שמנחותיהן נשרפות וכו'. הקשה המרומי שדה, אמאי לא חשיב נמי מת הוא, או מתה היא. ותירץ, דבהנך דנקט, איכא רבותא. אבל מת הוא או מתה היא, פשיטא דנשרפות ככל המנחות. אבל ב"אומרת טמאה אני לך" וכ"שבעלה אינו רוצה להשקותה" אשמועינן מהא דנשרפות מיד, דלא מהני חזרה מדבריהם, אפילו נתנו אמתלא. דאי יכולים לחזור, הוי בעי להשהות מנחתם עד הערב, ותעובר צורתן. ובגוונא ד"באו עדים שהיא טמאה" אשמועינן, בדאתו עדים אחר שתיה. ו"האומרת איני שותה" אשמועינן, דאין מערערין אפילו כשקרב הקומץ. ו"שבעלה בא עליה בדרך" אשמועינן, דלא מהני תשובה.

דף כג ע"א

א) תוס' ד"ה האומרת, בתוה"ד, מתניתין דמיא לאשם תלוי שנשחט. הקשה התוס' יו"ט, דלא דמי אלא במקצת. דתנן בכריתות (פ"ו מ"א), אם משנורק הדם נודע לו, הבשר יאכל, אבל הכא אפילו קרב הקומץ נשרפת, כדאיתא בירושלמי (פרקין ה"ו). ונשאר בצריך עיון.

ב) תוס' ד"ה כל הנשואות, בתוה"ד, דווקא קרבן שמכשירה לו מביא עליה. הר"ן בנדרים (לה:): **ד"ה הכי גרסינן** כתב, דלא ידעינן מאן ניהו תנא קמא. ובנזיר (כד:): איתא, דלרבנן במילתא דצריכא לה מקנה לה. ופירשו התוס' (כד:): בקטע הנמשך לעמוד (ב') **ד"ה איכא**, דכשלא הפר לה דצריכה קרבן, מקנה לה.

ג) מתני', כהן אוכל בקדשי קדשים ואין כהנת וכו'. כתבו התפארת ישראל (יכין אות לו), **והרש"ש**, דנקט הכא כהן קודם לכהנת שלא כסדר הרישא. משום, דבעי למנקט בכולהו, הן קודם ללאו.

ד) רש"י ד"ה בקדשי קדשים, חטאת ואשם ומנחה. **הרש"ש** הוסיף, זבחי שלמי ציבור.

ה) רש"י ד"ה מגלח על, בתוה"ד ומת והיה בנו נזיר. **התוס' בנזיר** (ל:). **ד"ה האיש** כתבו, דלהאי שיטה, אי לא היה נזיר בחיי אביו, אינו מגלח על נזירות אביו. אמנם מייתו מפירוש קדמונים, ורבינו ברוך, דנזר אחר מיתת אביו על מנת שיגלח על מעות אבא, זהו שמגלח על נזירות אביו. [ושיטת רש"י אינה מוכרעת]. **ור"ע מברטנורא** פירש, דבין כך ובין כך מגלח.

ו) רש"י ד"ה מקדש את, מקבל קדושי בתו קטנה. כתבו התוס' יו"ט, **והתפארת ישראל** (יכין אות מג), **והרש"ש**, דהוא הדין נערה, אלא דכל שלא בגרה קטנה קרי לה.

ז) תוס' ד"ה דמסיק, רש"י פירש וכו' ותימה וכו'. **והק"ן** אורה כתב ליישב, דרש"י סבר, דבשלמא באיברי עולה וחטאת שנתערבו, שפיר אמרינן דמסיק לשם עצים משום חשש וודאי אברי חטאת. אבל הכא, אין סברא להעלות השיריים לשם עצים. דממה נפשך, אי בתר דידה אזלינן, יאכלו. ואי בתר דידה, יקרבו על המזבח. ומשום דספק הוי ומעלהו לשם עצים, בעי תנאי על הספק. וכן ביאר התורת הקנאות. אך הקשה, מנא ליה לרש"י דאזלינן בתר הכח האלים, ומשום דאין אנו יודעים איזה הוא, עביד תנאי. הא יש לומר, דשני הכוחות שוים כשותפים, וכיון דכח האחד מעכב על חבירו אינו יכול לאכול ולא להקריב למזבח, ולא שייך תנאי. ותירץ, דלא מסתבר לרש"י, שיהא כח האשה והבעל שוים [בדיוק], ומשום הכי אזלינן בתר הכח האלים. וכיון שאינו ידוע, עביד תנאי. ועיין באות הבאה.

ח) בא"ד, שם. עיין באות הקודמת. כתב התורת הקנאות, **דרש"י** והתוס' ד"ה **דמסיק**, לשיטתיהו אולי. דאיתא בגיטין (מז:), ישראל וכנעני שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה. ופירש רש"י ד"ה **טבל וחולין**, אין לך כל חטה וחטה שאין חציה טבל וחציה חולין. **והתוס'** ד"ה **טבל** כתבו, דאין ברירה, ושמא הגיעו חלקי הכנעני או חציו. ומבואר, דלרש"י, כולו לזה ולזה. ולתוס', לכל אחד חציו, אלא שאינו מבורר. והכא נמי, התוס' סברי, דלאיש ולאשה חלק מסויים לכל אחד אלא שאינו מבורר, דמי לאברי עולה וחטאת. ורש"י סבר דכל השיריים לזה ולזה, ולא דמי לאברי עולה וחטאת דכל אחד מסויים אלא שאינו מבורר.

דף כג ע"ב

ט) תוס' ד"ה מה, בתוה"ד, ואין האשה נעטפת ומספרת. ביאר המנחת ביכורים (תוספתא פ"ב פסקא ח), דאינה מספרת בתער כאנשים, משום "לא ילבש". **והכרם נטע** ביאר, דאף דאינה נוהגת דיני פריעה ופרימה ועיטוף, אבל צריכה לספר לאחרים שהיא טמאה, שנאמר "וטמא טמא יקרא". וכן פסק הרמב"ם (פ"י מטומאת צרעת ה"ח).

י) רש"י ד"ה מאי טעמא, בתוה"ד, וכשהיא נשואה לכהן אינה נאכלת. הקשה המנחה חריבה, דהא איכא טעמא אחרינא, דיש לשניהם חלק במנחה. ועיקר קושיית הגמ', מנא לן שאין מנחת כהנת כליל. עוד הקשה, דכהנת הנשואה לכהן, לא הווכרה במתניתין אלא בביריתא. ונשאר בצריך עיון.

יא) גמ', כשהוא אומר והצרוע וכו'. הקשה המנחת סוטה, מנא לן להפך הכתובים, דילמא קראי כדכתיבי, "איש צרוע", למעוטי אשה מטומאת נתקים דכתיב גביה. "והצרוע אשר בו הנגע", לרבות אשה לפריעה ופרימה דכתיב גביה. ותירץ, דלא מצי למימר ד"הצרוע" אתא לרבות אשה, דאם כן קשה מהיכי תיתי למעוטינהו, דאיצטריך קרא לרבויהו.

יב) גמ', האיש מודיר כו' הלכה היא בנזיר. הקשה המנחת סוטה, אמאי לא מייתנין הכא נמי הא דאיתא בנזיר (כח:), דרבי יוסי ברבי חנינא אמר ריש לקיש פליג, דטעמא כדי לחנכו במצוות. ותירץ, דפריך עליה התם פרכי טובא, ומשני להו בשינויי דחיקי. אי נמי, כיון דבטעמא מפני מה האיש מודיר את בנו בנזיר, לא פליג רבי יוסי ברבי חנינא על רבי יוחנן שאמר הלכה היא בנזיר, אלא בטעמא דמפני מה אין האשה מדרת בנה בנזיר.

יג) רש"י ד"ה ורגמו אותו, בתוה"ד, והכתיב גבי נערה המאורסה וכו'. תמה הזרע יצחק, אמאי מייתי קרא אחרינא מהא דאיתא בגמ'. וביאר, דאי לאו קרא דנערה המאורסה, הוה אמינא דמעבורה זרה ליכא למילף למקלל. ומייתי מנערה המאורסה, דהתם נמי כתיב "שניהם" ושפיר יליף.

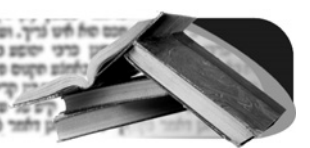
יד) גמ', אלא אותו בלא כסותו ולא אותה וכו'. כתבו התוס' יו"ט, **והתוס'** (ח). **ד"ה האיש**, דלא ממעט לה מקרא, דליכא מיעוט להכי, דהא איצטריך "אותו" למדרש בלא כסותו. אלא טעמא משום בזיונה, כדאיתא לעיל (ח:).

פרק ארוסה

טו) מתני', גרושה וחלוצה לכהן הדיוט. כתב בהגהות רבי צבי הירש קאלישער, דהא דנקט הנך אסורי אשות ולא השאר, כגון שניות לעריות. משום, דנקט הנך דאשמועינן דלית לה כתובה, אבל הני בלאו הכי לית לה כתובה.

דף כד ע"א

א) מתני', איילונות וזקינה ושאינה ראויה לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות. פירש הרמב"ם (בפירוש המשניות), דכתיב "ונקתה ונזרעה זרע", את שראויה להזריע. והעיר המרומי שדה, **דהרמב"ם** (פ"ב מסוטה ה"י) כתב, ד"מ"ז ונזרעה זרע" ילפינן, שאם היתה יולדת בצער תלד בריוח היה דרכה לילד

יוסי לא דריש. וחזונו, דלמאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם לא נדרוש כהאי נגד המשמעות, כמו שכתבו התוס' בלשון כפול. וכתב, דאין לנו אלא הנוכח בש"ס בלשון כפול, אבל שאר דרשות דרשינן נגד המשמעות, אף למאן דאמר דברה תורה כלשון בני אדם.

(ט) בא"ד, (בנמשך לעמוד ב), בתוה"ד, וכן אם יאמר הריני הרש"ש העיר, דהתוס' בנייר (ב). ד"ה האומר הריני, פליגי, וסברי דהאומר "הריני" גרידא, אפילו נייר עובר לפניו לא מהני. והגרע"א (נזיר ב. בגליון הש"ס) ציין, דהר"ן בנדרים (ט). ד"ה כשהיה נזיר פירש בשם רבותיו הכי. אבל הר"ן גופיה נקט, דאף "הריני" גרידא מהני.

דף כד ע"ב

(ז) תוס' ד"ה ורבי, תימה וכו'. כתב המהרש"א, דהא דקשיא לתוס' היינו לשיטתייהו בד"ה אמר. אבל רש"י ד"ה אנא דאמרי, סבר, דהני דרשות אסמכתא בעלמא נינהו.

(יא) בא"ד, בתוה"ד, בהא נמי דרב יאשיה לית ליה דאשת חרש שותה. הקשה הקרן אורה, דהא לאו לשתיה מרבי להו, אלא לקינוי גרידא, לאוסרה לבעול ולבעל ולפוסלה מכתובתה. ונשאר בצריך עיון.

(יב) רש"י ד"ה שעמום, לקוי בתמהון לבב. ובקונטרס מחול הכרם פירש, דהוא מאותם הנוכרים בשולחן ערוך (ח"מ סימן לה, י), שהם פתאים ביותר, ואין מכירים דברים שסותרים זה את זה, ולא מבינים ענייני הדבר כדרך שמבינים שאר בני אדם. וכתב הסמ"ע (סקכ"א), דהנך גריעי משוטה שבאחד מהדברים דעתו משובשת ומטורפת לגמרי, אבל בשאר דברים הוא חכם כשאר בני אדם.

(יג) גמ', אשתו מעלייתא היא. הקשה בחידושי הגרע"א (יבמות נח.), דלמא מיירי בבא עליה שלא בפני עדים, ויבום בעי בפני עדים לכמה פוסקים כמו קידושין. ותירץ, דמקשינן, ממה נפשך, אם יש עדים אשתו מעלייתא היא, ואם אין עדים הא לא נאמינו שבא עליה בכדי שישקנה. והקשה, דנוקמי בבא עליה ב' פעמים, כל פעם בפני עד אחד. דלענין קנין אישות לא מצטרפין, דהוי כדיני נפשות. ותירץ, דלענין השקאה נמי אין מצטרפים, דהוי כדיני נפשות.

(יד) גמ', אי הכי לימא רב וכו'. הקשה הקרן אורה, כיון דהא דפריך "שומרת יבם קרית לה", היינו לרבי יאשיה דמרבה שומרת יבם, אמאי בעי לרבויה, ולרבי יונתן דממעט היכי ממעט לה. ומשני, דתרווייהו כשמואל סבירא להו, דמשום דלא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, למר שייך לרבויה, ולמר משום הכי ממעט לה. אם כן, היכי קאמר רב דאמר כרבי יאשיה, הא רבי יאשיה סבירא ליה כשמואל. וביאר, דפריך הכי, הא כיון דלרב אשתו מעלייתא היא, ודאי סבר כרבי יאשיה, ולא מטעמיה. דלרבי יאשיה איכא ריבויא, ולרב מסברא. ומסיק, דלרב שפיר מקרייא שומרת יבם אף על גב דאשתו מעלייתא היא, משום דלא מקרי "תחת אישך" אם בא עליה בזנות. ומשום הכי מצי סבר אפילו כרבי יונתן, דאית ליה מיעוט למעוטה אף על גב דאשתו מעלייתא היא.

(טו) תוס' ד"ה כשמואל, בתוה"ד, וביבמות בפרק הבא על יבמתו וכו'. ותירץ בהגהות הר"ש מדעסוי, דכתבו התוס' ביבמות (נח:): ד"ה שומרת, דבהך מתניתין לא נזכר שום טעם שהיה ראוי לקרותה על ידו שומרת יבם. ועוד, כיון דקנה לכל, לא שייך לומר שומרת יבם וכנוסה, דהיא נמי כנוסה היא.

נקיבות תלד זכרים. ולפי זה, מפרש הטעם דאינה שותה כרש"י ד"ה ושאינה ראויה, דביאה אסורה היא, דאסרו חכמים למי שאין לו בנים, לעכב אצלו אשה שאינה ראויה לבנים, דנצטוו ישראל על פריה ורביה.

(ב) תוס' ד"ה שאינה, רש"י פירש וכו' אבל בפרק אף על פי לא משמע הכי וכו'. תירץ הרש"ש, דרש"י (כה:): ד"ה אבל איילונית פירש, דעקרה הוי על ידי מכה. והשתא, אינה ראויה לילד הוי על ידי ששתתה כוס של עיקרין. [אמנם יש להקשות טפי, דרש"י בכתובות (ס:): ד"ה שאינה ראויה פירש, שנעקר בית הריון שלה. ואולי יש ליישב, דרש"י סובר, דהיכא דקתני עקרה ואינה ראויה לילד בהדדי, פירושו, "עקרה" שנת כוס עיקרין, "ואינה ראויה לילד" שנעקר בית הריונה. והיכא דקתני שאינה ראויה לילד גרידא, פירושו, ששתת כוס עיקרין. כעין שפירש רש"י (ויקרא כא, כ), דכשסמוך גרב אצל חרס, פירושו ילפת. וכשהוא סמוך אצל ילפת, פירושו חרס. (א.ר.).]

(ג) תוס' ד"ה ושאר, תימה וכו'. ותירצו התוס' חדשים (פ"ד מ"ג), דאשמועינן, אשת ממזר לממזר ואשת נתין לנתין. ואין לומר, דליתני שותות גרידא, ולא נוטלות כתובה מרישא שמעינן. משום, דהוה אמינא דאם אינה רוצה לשתות ורוצה שיתן לה גט, עדיף טפי משתשתה ויתן לה כתובה, משום דאפוש פסולין לא ליפוש כדאמרינן לקמן (כו:). קא משמע לן.

(ד) מתני', חוץ מן הקטן. פירש הרמב"ם (פ"א מסוטה ה"ו), דהיינו פחות מבן ט' שנים ויום אחד. והקשה ר"ע מברטנורא, הא פחות מבן י"ג שנה ויום אחד שלא הביא סימנים נמי לא הוי איש, ואימעטי מ"ושכב איש אותה" ולא קטן. ומשום הכי פירש, מתניתין בקטן פחות מבן י"ג שנה ויום אחד שלא הביא סימנים. והוסיף בתוס' הגרע"א (על המשניות אות יז), דכן דעת התוס' ביבמות (נח:): ד"ה על. והכסף משנה (פ"א מסוטה ה"ו) פירש בדעת הרמב"ם, דיליף מ"ושכב איש" דבעינן שיהא ראוי לשכיבה. ומשום הכי, בן ט' שנים ויום אחד דביאתו ביאה מקרי "איש" לגבי שכיבה. וכתב התוס' יו"ט, דבהא מיושב קושיית ר"ע מברטנורא על הרמב"ם. [ואולי יש לומר, דכן הוא דעת רש"י בד"ה חוץ מן הקטן, שכתב, דכתיב "ושכב איש אותה", ומייתי כל הפסוק. והוה ליה לומר "דכתיב איש" גרידא. (א.ר.).] והתוס' חדשים (פ"ד מ"ד) ביאר, דר"ע מברטנורא סבר, דמילת "איש" מיותרת, דהא בכל עריות דינא הכי. ומשום הכי פירש, דאתי למעט פחות מבן י"ג שנה ויום אחד. והרמב"ם סבר, דממעטינן מינה בהמה. וכן הוא בספרי (ספרי זוטא פרק ה', ב). ור"ע מברטנורא סבר, דטעמא דבהמה משום דאין זנות לבהמה. כדיליף לקמן (כו:).

(ה) גמ', מר אלימא ליה ארוסה דקידושין ירדיה. הקשה הפורת יוסף, דמהא דאיתא בנדרים (עד.), אמר רבי אליעזר ומה אשה שקנה לעצמו מיפר נדריה, אשה שהקנו לו מן השמים אינו דין שיפר נדריה, חזונו איפכא. ואף רבי יהושע ורבי עקיבא לא פליגי התם, אלא משום שאינו חייב עליה סקילה כנערה המאורסה. ונשאר בצריך עיון.

(ו) תוס' ד"ה ורבי, בתוה"ד, ואחרים היינו רבי מאיר. ועיין לעיל דף כב. אות ד. מה שכתבו התוס' שאנץ והתוס' הרא"ש (כב.), דלא אמרינן דאחרים היינו רבי מאיר אלא ברוב מקומות.

(ז) בא"ד, בתוה"ד, איש איש לרבות תינוק בן יום אחד שמתמא בזיבה וכו'. ותירץ המצפה איתן, דשאני התם, משום ד"איש" גדול משמע, ו"איש איש" הוי מיעוט אחר מיעוט, לרבות קטן.

(ח) בא"ד, בתוה"ד, וקשה לישב שמועות כו' ונראה דמאן וכו'. הקשה התורת הקנאות, הא לעיל (יז.) דריש רבי יוסי "את" לרבות צוואות וקבלות, ורבי מאיר לא דריש. וכן, אות ה' ד"האלות" דרבי מאיר ורבי יהודה דרשי, ורבי

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומני" בעירך!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ו

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net כמו כן ניתן להשיגו ב"שטייגען" http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'... יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרכוש ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (תת"ח באהבת חסד ח"כ ב"פ"ט"ו)